

Mahomet i początki islamu
*Kim był Mahomet? Jak doszło do powstania islamu?*¹

Na początku 2006 roku muzułmanie gwałtownie zareagowali na opublikowanie karykatur Mahometa. W 1989 roku za obrazę proroka na kartach „Szatańskich wersetów” nad A. S. Rushdim zawisła kara śmierci. W 1976 roku w wielu krajach muzułmańskich zakazano projekcji filmu o życiu Mahometa, mimo iż reżyserem był Syryjczyk, Mustafa Akkad, a w koprodukcji uczestniczyły Maroko, Libia i Kuwejt. Co sprawia, że muzułmanie z taką stanowczością i wszelkimi sposobami strzegą nietykalności osoby Mahometa i jego wizerunku?

Rekonstrukcja życia „historycznego Mahometa” należy do najtrudniejszych przedsięwzięć współczesnych studiów nad islamem. Z perspektywy historycznej, Mahomet, czyli Muhammad Ibn Abd Allah, jest założycielem islamu. Tradycja muzułmańska uznaje go za proroka (*nabi*) i Bożego posłańca (*rasul Allah*). Mimo iż najcenniejsze źródło informacji o Mahomecie stanowi Koran, najpełniejsze opisy z jego życia zawierają tradycyjne biografie, zwane sirami. W biografiach wyróżnia się trzy podstawowe etapy: 1) okres od narodzenia do objawień w 610 roku 2) okres mekkański: do hidżry w 622 roku i 3) okres medyński: do śmierci w 632 roku. Przyjrzyjmy się pokrótce każdemu z nich.

Trudno podać dokładną datę narodzin Mahometa. Przyjmuje się, że urodził się ok. 570 roku w Mekce. Pochodził z rodu Haszymitów należącego do plemienia Kurajszytów. Jego ojciec zmarł przed narodzeniem syna, a matka, Amina, gdy miał niespełna 6 lat. Młody Mahomet zajmował się pasterstwem i prowadzeniem karawan. Mając ok. 25 lat, poślubił bogatą – o 15 lat starszą od siebie – wdowę, Chadidżę. Podróżując w celach handlowych po Półwyspie Arabskim, spotykał Żydów i chrześcijan. W 610 roku nastąpił moment przełomowy w życiu Mahometa. Podczas regularnych rozmyślań w jaskini góry Hira doświadczył – trwających ponad 20 lat – objawień koranicznych, których przekazicielem był archanioł Gabriel (*Dżibril*). W odpowiedzi na nie Mahomet rozpoczął swą prorocką misję.

Przypadający na lata 610-622 mekkański okres objawień dotyczył przede wszystkim kwestii teologicznych i etycznych. Głoszony przez Mahometa monoteizm stał się zagrożeniem dla mekkańskiej społeczności kupieckiej, prosperującej dzięki interesom pielgrzymkowym związanym z rozwiniętym kultem arabskich bóstw pogańskich. Mieszkańcy

¹ Materiał z audycji nadawanych w Radiu Watykańskim w latach 2006-2009 w cyklu „Wobec islamu”.

Mekki odrzucili przyjęcie nowej religii, a niewielką grupę nawróconych prześladowali i zmusili do ucieczki. W 615 roku część muzułmanów udała się do chrześcijańskiej Abisynii, natomiast siedem lat później Mahomet wraz z grupą zwolenników emigrował do Jasribu, które stało się „Miastem Proroka” (*Madinat an-Nabi*), znane jako Medyna. Wydarzenie z 622 roku, tzw. *hidżra* zostało uznane przez muzułmanów za początek nowej rachuby czasu.

Na okres medyński (622-632) złożyło się organizowanie struktur społecznych i religijnych; tworzenie podstaw wspólnoty muzułmańskiej (*ummy*); rozwiązywanie sporów plemiennych; konflikt z plemionami żydowskimi; walki z mieszkańcami Mekki oraz z pogańskimi plemionami Arabii. W 630 roku Mahomet odniósł nad Mekkeńczykami ostateczne zwycięstwo, którego symbolem było oczyszczenie Al-Kaaby z symboli i posągów bóstw arabskich. Krótco przed śmiercią Mahomet odbył pielgrzymkę do Mekki, nadając tej formie kultu charakter obowiązku religijnego. Mahomet zmarł 8 VI 632 roku w Medynie, gdzie został pogrzebany.

Największa różnica między Mahometem okresu mekkańskiego i medyńskiego dotyczy jego roli, jaką odegrał w obu wspólnotach. W Mekce mamy do czynienia z człowiekiem spokojnym i odsuwającym na margines życia społecznego. W Medynie jawi się postać posiadająca władzę i autorytet. Mimo iż trudno zrekonstruować biografię „historycznego Mahometa”, w wielu muzułmańskich środowiskach żywy jest obraz „popularnego Mahometa”, któremu przypisuje się cechy i właściwości idealnego człowieka religijnego danego regionu czy kultury. Dla uczonych w prawie Mahomet był prawodawcą; dla mistyków – ideałem na drodze duchowej doskonałości; dla mężów stanu – wzorem władcy; dla wszystkich muzułmanów stanowi przykład do naśladowania.

W Koranie znajdują się liczne wersety potwierdzające proroczą misję Mahometa jako głosiciela Bożego Słowa. Mahomet jako Arab został posłany do swoich ludzi, aby przekazać im objawienie w ich własnym języku. Zgodnie z tradycją islamską, w osobie Mahometa historia proroków osiągnęła szczyt i etap ostateczny, stąd określenie Mahometa jako „pieczęć proroków”. Z punktu widzenia fenomenologii religii Mahomet posiada typowe cechy proroka. Ma głęboką świadomość bycia posłanym, przemawia w imię Boże, jest gotowy ponieść cierpienia ze względu na głoszone prawdy, spotyka się z odrzuceniem ludzi i pokłada całą nadzieję w Bogu. Z perspektywy teologicznej działalność Mahometa przybliżyła ludzi do Boga. Politeistyczne plemiona arabskie przyjęły monoteistyczną wiarę w osobowego Boga i Jego prawo. Dzięki nauce Mahometa liczne ludy i narody usłyszały o Jezusie. Nie jest to wprawdzie nauka pokrywająca się z chrześcijańską prawdą o Jezusie Chrystusie, ale poszukujących wprowadza ona w przestrzeń oddziaływania Jezusowej łaski.

Krytyka Mahometa koncentruje się na dwóch aspektach jego życia: medyńskim militarystyce i rzekomej lubieżności. Mahomet był człowiekiem swego czasu. Napaści na karawany i beduińskie gry wojenne należały do charakterystycznych elementów życia w Arabii tego okresu. Do śmierci swej pierwszej żony Chadidży Mahomet nie poślubił innej kobiety. W Medynie większość jego małżeństw mieściła się w kategoriach politycznych i dotyczyła poczucia odpowiedzialności. Małżeństwa pierwszej kategorii zawierał w celu wzmocnienia więzi z ważnymi klanami i plemionami. Odpowiedzialne współczucie oznaczało opiekę, jaką – jako głowa wspólnoty muzułmańskiej – otaczał wdowy po poległych wojownikach.

Kim jest Mahomet dla chrześcijan? W atmosferze konfrontacji i wrogości przedstawiano Mahometa jako człowieka chorego, obłąkanego, oszusta uzurpującego sobie prawo bycia prorokiem. Stawiane wobec niego zarzuty dotyczyły m.in.: braku świadków otrzymanego objawienia i niemożności doszukania się cudów w jego działalności oraz faktu, że żaden z wcześniejszych proroków nie zapowiadał jego przyjścia. Natomiast w sferze obyczajowej zarzucono mu sprzeczność z chrześcijańską moralnością. Współczesna chrześcijańska ocena Mahometa daleka jest od deprecjonowania jego osoby. Rozwinięta po Soborze Watykańskim II teologia katolicka zajmuje krytyczne, ale wolne od polemik stanowisko wobec założyciela islamu. Dla chrześcijan i muzułmanów Mahomet jest jednym z największych przywódców religijnych ludzkości i wyjątkową postacią historyczną o szczególnym charyzmacie i partykularnych cechach osobowościowych. Czy był prorokiem i posłańcem Bożym dla całej ludzkości? To pytanie pozostanie sporną kwestią wiary obu tradycji.

W duchu dialogu międzyreligijnego chrześcijanie i muzułmanie podejmują wspólne poszukiwanie sprawiedliwej i godnej oceny osoby, dzieła oraz wkładu Mahometa w historię ludzkości; dąży się także do wypracowania teologicznie odpowiedzialnego stanowiska wobec jego roli w Bożym planie zbawienia.

P/061206